

Natalija Ulčnik

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti
natalija.ulcnik@um.si

Pouk s spletnim okoljem *Slovenščina na dlani*

Za obogatitev jezikovnega pouka slovenščine je od leta 2021 na voljo prosto dostopno spletno okolje *Slovenščina na dlani* (<https://slo-na-dlani.si/prijava>), ki je na Univerzi v Mariboru nastalo v okviru istoimenskega projekta.¹ Okolje je v slovenskem in širšem evropskem prostoru novost – temelji na najsodobnejših jezikovnotehnoloških orodjih, vključuje visoko stopnjo avtomatizacije in vsestransko izkorišča potencial, ki ga ponuja digitalno okolje. V letih 2022 in 2023 se okolje nadgrajuje za doseganje še večje učinkovitosti rabe ter zagotavljanje še boljše uporabniške izkušnje.² Trenutno se uporablja na več kot sto petdesetih osnovnih in srednjih šolah ter drugih vzgojno-izobraževalnih zavodih, pri čemer njegova raba vseskozi narašča.

Slovenščina na dlani ima štiri vsebinske sklope, in sicer Pravopis (*Vejico stresem iz rokava*), Slovnica (*Slovnica v malem prstu*), Frazemi in pregovori (*Modrosti poznam do obisti*) ter Besedila (*Berem med vrsticami*). Vsak sklop vsebuje številne tipološko raznolike vaje in naloge, s katerimi se dosegajo različni učni cilji, vezani zlasti na tista mesta, ki so se že v preteklih raziskavah izkazala kot bolj problematična v pisnih izdelkih mladih. Pri pravopisu je poudarek na poznavanju rabe ločil (ne zgolj vejice, temveč tudi vezaja in pomišljaja, vprašaja, tropičja, narekovajev ipd.), preverja se poznavanje rabe velike in male začetnice (npr. pri večbesednih lastnih imenih), zapis besed skupaj, narazen ali z vezajem in posebnosti v zapisu (npr. pri prevzetih besedah ter težjih glasovnih sklopih). Slovnici vprašanja se navezujejo na pregibne in nepregibne besedne vrste, npr. težje primere sklanjatev (*mati, hči, gospa, otrok* v mn. ipd.; preglašene oblike, dvojino ...), rabo ustreznih glagolskih oblik (nedoločnik oz. namenilnik; *moči – morati, vedeti – znati* ...), stopnjevanje pridevnikov, rabo predlogov, veznikov, zaimkov itd. Pri frazemih in pregovorih se preverja poznavanje njihove podobe (npr. iskanje jezikovnih enot v avtentičnih zgledih rabe, dopolnjevanje manjkajočih sestavin enot), pomena (npr. razlikovanje med dobesednim in prenesenim pomenom, razlaga pomena, iskanje so- in protipomenskih enot) ter rabe (npr. nadomeščanje nevtralnega izražanja s frazeološkim in obratno); dodane so tudi ustvarjalne naloge za spodbujanje konkretne rabe v besedilih (npr. pisanje kratkih sestavkov s smiselno rabo

1 Razvoj e-okolja je potekal na Filozofski fakulteti, Fakulteti za elektrotehniko, računalništvo in informatiko ter Pedagoški fakulteti. Projekt sta sofinancirali Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

2 Naš konzorcijski partner pri promocijskih aktivnostih je Slavistično društvo Maribor.

frazemov in pregovorov). V besedilnem sklopu je poudarek na (pre)poznavanju spoznavnih okoliščin (kraja in časa, udeležencev in njihovih medsebojnih razmerij, prenosnika ipd.), besedilnih skupin in njihovih značilnosti ter razumevanju vsebine, sporočevalnega namena, slogovnih postopkov ipd. Preverja se tudi zmožnost določanja ključnih besed, obnavljanja in povzemanja besedil ter ustvarjanja novih besedil (npr. tvorjenje prošnje, pritožbe, vabila, življenjepisa, novice). Naloge so prilagojene digitalnemu okolju in predpostavljajo različne aktivnosti uporabnikov ter uporabnic, npr. označevanje in izbiranje elementov, njihovo povezovanje, dopolnjevanje, vstavljanje, vpisovanje. Interaktivnost je obogatena tudi z igrifikacijskimi prvini, npr. pri igri spomin (iskanje parov – frazem in pripadajoča sličica, prvi in drugi del pregovora), iskanju ključnih besed v mreži.

Večina nalog ima dodane kratke razlage jezikovnih vsebin za neposredno in takojšnjo pomoč v primeru težav pri reševanju (do njih dostopamo s klikom na ikono 'vprašaj'), obenem pa so obširnejše in grafično nadgrajene razlage zbrane v posebnem zavihku Znanje. Za lažje iskanje in orientacijo po predstavljenih vsebinah so razlage ločene na osnovne štiri sklope, dodan pa je tudi iskalnik. Razlage so podkrepljene z avtentičnimi zgledi rabe, na več mestih pa so dodane tudi ponazoritve v tabelah in miselnih vzorcih, slikovne popestritve ter povezave do drugih relevantnih kakovostnih učnih virov, npr. do portalov Fran in Franček, do Pedagoškega slovnicega portala. Na voljo sta tudi dve zbirki. Prva je poimenovana FRIDA – Frazemi in pRegovorI na dlAni (<https://slo-na-dlani.si/frida>) in vsebuje celostne slovarske opise za več kot sto izbranih frazemov ter sto pregovorov (npr. *Ahilova peta, kamen spotike, denar je sveta vladar, kri ni voda*), ki jih je mogoče iskati po abecednem seznamu ali tematiki in s pomočjo katerih se lahko podrobneje seznanimo z njihovim pomenom, okoliščinami rabe, so- in protipomenskimi enotami, značilno rabo v besedilih ipd. Druga zbirka je BERTA – BesEdila pRakTičnega sporazumevanja (<https://slo-na-dlani.si/berta>) in vsebuje več kot dvesto avtentičnih pisnih in govornih besedil različnih besedilnih skupin, zbranih posebej za namen projekta. Obe zbirki se lahko uporabljata tudi neodvisno od rabe e-okolja.

Slovenščina na dlani je primarno namenjena najstniški populaciji, torej učencem in učenkam od 6. razreda ter dijakinjam in dijakom. V okolje se prijavijo s klikom na ikono Arnes na vstopni strani, pri čemer uporabijo svojo digitalno identiteto. Ob vstopu v okolje se jim na profilu učencev prikažejo štirje zavihki: 1. *Trening* (v njem lahko samostojno izbirajo med naborom vaj in nalog z vseh vsebinskih sklopov in tako utrjujejo svoje znanje), 2. *Sodelovanje* (prikazane so skupine, v katere so vpisani v okviru izobraževalnega procesa; vpis v skupino je omogočen s kodo, ki jim jo posreduje učitelj, učiteljica), 3. *Obveznosti* (prikazane so naloge, ki jim jih je dodelil učitelj, učiteljica) in 4. *Znanje* (omogoča brskanje po razlagah in obeh zbirkah ter raziskovanje izbranih vsebin). Na voljo je tudi vpogled v grafično dodelano statistiko reševanja in lastni napredek. Okolje je namenjeno tudi učiteljicam in učiteljem slovenščine, ki lahko

na svojem profilu, v katerega prav tako vstopajo s klikom na ikono Arnes in s svojo digitalno identiteto, oblikujejo skupine (zavihek *Skupine*), pregledujejo nabor nalog, izbirajo naloge, se odločajo glede števila primerov pri posamezni nalogi in na koncu izbrane naloge dodeljujejo učencem, učenkam (zavihek *Naloge*), preverjajo uspešnost reševanja (zavihek *Rezultati*), pripravljajo teste (zavihek *Testi*) in imajo vpogled v vse razlage jezikovih vsebin (zavihek *Znanje*). Učno e-okolje pa lahko uporabljajo tudi vsi drugi, ki niso vključeni v formalno izobraževanje, pri čemer imajo možnost vstopa z registracijo ali kot gostje (slednje sicer ne ponuja vseh funkcionalnosti, predvsem z vidika beleženja statistike reševanja).

Pri zasnovi e-okolja je bila ob slovenističnem, jezikovnotehnoškem in programerskem vidiku v ospredju tudi didaktična ustreznost, pri čemer smo sledili smernicam prožnih in inovativnih oblik učenja. Okolje je lahko v pomoč pri formativnem spremljanju učečih se, omogoča individualizacijo dela in je fleksibilno, saj se lahko prilagodi potrebam in interesom vsakega posameznika, posameznice; posledično ima prav vsak z okoljem svojevrstno uporabniško izkušnjo. Omogoča samoregulacijo učenja in se lahko uporablja tudi pri poučevanju in učenju na daljavo. Vseskozi je na voljo vpogled v grafično dodelano statistiko reševanja in lastno napredovanje, pri čemer je doseganje uspeha podkrepljeno tudi z igrifikacijskimi elementi s prejemanjem virtualnih nagrad (točk, medalj, pokalov ipd.). Pri posameznih nalogah višjih taksonomskih ravni je omogočeno samovrednotenje odgovorov, kar prispeva k prevzemanju odgovornosti za lastno učenje. Učiteljice in učitelji, ki so sodelovali pri testiranju in evalvaciji, so med prednostmi e-okolja navajali bogat in raznolik nabor nalog, preglednost in sistematičnost, strokovno ustreznost, uporabnost, možnost reševanja v lastnem tempu ter zlasti takojšnjo povratno informacijo o uspešnosti reševanja, ki v tem segmentu znatno razbremeni učiteljevo delo. Omogočeno je tudi ponovno reševanje v primeru narejene napake in vpogled v rešitve. Pri nadgradnji v okviru projekta *Slovenščina na dlani 2* (<https://slo-na-dlani.si/projekt>) si ob tem želimo povečati uporabnost tudi za učeče se s primanjkljaji na posameznih področjih učenja in doseči večjo približanost uporabnikom ter uporabnicam, ki jim slovenščina ni materni jezik.

Slovenščina na dlani ne nadomešča obstoječih tiskanih učnih gradiv, temveč ponuja inovativno in vsebinsko kakovostno dopolnitev, s katero lahko popestrimo pouk slovenščine oz. utrdimo in nadgradimo znanje slovenskega knjižnega jezika ali usvojimo nova jezikovna znanja. Verjamemo, da lahko učinkovito prispeva k motivaciji za učenje jezika, dvigu jezikovnih in digitalnih kompetenc med mladimi ter doseganju višje ravni besedilnih spretnosti, kar v končni fazi pozitivno vpliva tudi na vsesplošno aktivno udejstvovanje v družbi.